

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy íven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 forint fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ,
a lap szellemi részét illető közlemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
czimzendők.

A hirdetési díjazabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János; Berde Aron, Szentgyörgyi József, Vörös Sándor.**
helyettes szerkesztő: **Szabó Sámuel.**

Tartalom: A párisi közkiállításról, X. — Közlemények a monostori tanintézetből. — Erdőszegi közvizsga. **Godóczy Károly.** — A henger feladata, x. — Új hordók előkészítése. **Rösler Károly.** — Házi szárnyasok haszna. **Ébner Sándor.** — A lovak megvakulásáról. **Józsa Menyhért.** — Eladó szőlővesszők. — Gazd. tudósítások: (Egerpatak, Sz.-Fenes, Kolozsvár). — Piaczi árak. — Hirdetések.

A párisi közkiállításról.

(Eredeti tudósítás.)

(G. V.) X. „A legnagyobb zsarnok, a gyomor, ha a nép éhes — forradalmat csinál,” így szól egy híres francia író, gondoskodni kell tehát arról, hogy eledel legyen bőven és aránylag olcsón. E két célt egyesíteni sehol sem bajosabb, mint épen Párisban és kinek sikerül, az mindenesetre nagy érdemeket szerez!

A párisi piacznak egyik legkedveltebb cikke a baromfi. Igaz, rég elmúltak azon idők, midőn minden francia naponta egy-egy tyúkot tehetett a tűzhelyre, de azért még mindig elegenden vannak, kik a majorságot megfizethetik és kedvelik, minélfogva Páris és környéke baromfi-neveléssel és hizlalással foglalkozik. A drága eleség és kézi munka arra utalta az élelmes francziákat, hogy ennek lehető kimélése tekintetében kísérleteket tegyenek és ma **Odile Martin** szerkesztésével csakugyan a tökély igen nagy fokára jutottak.

Odile Martin azon — különben ismert — feltevésből indult ki, hogy a fiatal baromfi, míg szabadon eszik, soha meg nem hizik; tehát mindaz, a mi mint hizott baromfi piacra jön, erőltetett táplálkozásban kellett, hogy részesüljön. Minő kint szenved a szegény állat, hizlalás vagy mint mondani szokták „tömés” alatt; azt mindenki tudja, ki valaha egy tenyeres-talpas szolgálót e műtettel foglalkozni látott; **Martin** ezen is segít, mert az ő eljárásával az állat keveset szenved, a kézimunka és eleségben pedig igen nagy a megtakarítás. Ezeket előrebocsátva, lássuk most magát a szerkezetet.

A főrészt maga a ketrecz képezi, mely 1—5 emeletből áll, minden emelet 6—40 szakaszra van osztva, minden szakaszban egy-egy baromfi foglal helyet, még pedig úgy, hogy karmai egy kis bőrszíjjal vannak összecsatolva s rövidke lánczozal megerősítve, a szakasz fenekének előllevő fele zárt, hátul-só fele pedig nyitott drótkeretből áll, itt hull le a szemét, bélsár stb. Az egész ketrecz alakja gömbölyű, a szakaszok koronákon vannak szilárdan elhelyezve. A ketrecz előtt az etető szerkezet áll, még pedig, ha két emeletnél több nincs: egyszerű etető, ha több emelet van, emelő géppel összekötött etetőt kell használni s ha a baromfi hizlalda nagy és több ketreczet számít; keskeny sint lehet alkalmazni a gépezet továbbvitására. Az etetés maga következőleg történik: az illető egyén az etető szerkezetbe lép és egy szájvéggel ellátott kantsukcsővet az állat torkába illeszt, azután lábával a szerkezet alján levő rekeszt megnyomva, a táp a csőig hatol fel és azonnal a gyomorba is jut. Természetes, hogy az etető szerkezetnek ládjában a táplálékot időről-időre meg kell újítani. A leirt eljárás; bármily leleményes legyen is az, még nem elég arra, hogy a hizlalás szabályoztassék, erre azután **Martin** egy felette pontos apparátust használ, mely a rekesz nyomásával egyszerre jár és egy óraműből áll, melynek számai a táplálék centiliterjeinek felelnek meg. Ha a baromfi hizlalásra kerül, élő súlyát pontosan megméri és a szerint kapja azután táplálékát naponta 3—4-szer, mindenkor 8—14 centilitert, az adag nagysága kis etiketten minden hizlalandó baromfi mellett fel van jegyezve. Az etető tehát először ezt nézi meg, azután lábával annyi ideig gyakorol nyomást a rekeszre, míg az óramutató a kívánt számot nem jelzi, akkor lábát félrehuzva, a ketreczen egyet fordít és más szakasz lakóját veszi elő. Ha egy emelet el van végezve, az emelő gép segítségével feljebb lehet menni s a munkát ott folytatni; ha pedig az egész ketrecz el van látva (nagyobb hizlaldákat értve) akkor az egész szerkezet csekély mozgatással a sinen a többi ketreczig halad előre stb. Miután **Martin** több év

óla gyakorolja naponta tökéletesített eljárását és már számos szerkezetet bel- és külföldre el is adott, nagyon érdekes tapasztalatok állanak rendelkezésre, melyekből néhányat itt közölhetünk.

A fiatal csirke hizlalása 20 napig tart, naponta háromszor etetik átlag 10 centiliterrel, úgy hogy körülbelül 6 liternyi tápot vesz fel, a kacsá csak 15 napig marad a ketrecben, de napjában négyszer kap enni. A munkaerő kihasználása a lehető legkedvezőbb, miután egy ember egy óra alatt 4—500 baromfit éthet, gyakorlott egyén mesés gyorsasággal halad és egy perc alatt 8—10 csirkének ad enni. Mindenféle baromfi alkalmas a hizlalásra: lúd, pulyka, gyöngytyúk, galamb stb. e rendszer szerint kezelve jó eredményeket adott. A táp pépalakban nyújtatik, árpa- és törökbuzalisztból áll, mely viz és tejjel van keverve és nagyon folyékony, alkalmazása oly célszerű, hogy úgy szólván alig egy csepp vész el, a hizlalás gyors sikerülte pedig az anyag könnyű emészthetőségéből folyik. A tyúk hizlalás alatt inni nem is kíván, de a kacsát nem lehet viz nélkül hagyni, ezek hizlalásánál a ketrecz előtt vízmedenczéről kell gondoskodni.

Az állatkinzás elleni egyesület Martin rendszeréről kedvezőleg nyilatkozott és azt minden hizlalási eljárások között leg-egészségesebbnek tartja, a veszteség csakugyan nem tesz többet 1—2 százaléknál. Hogy a feltaláló maga nagyra van találmanyával, az megbocsátható; de mindent megengedve, azt mégis kissé soknak tartjuk, midőn azt mondja, hogy eljárásával kézimunkában és táplálékban két ezer perczetet lehet megkímélni!!

Az „Engraisseur mécanique“ (mechanikai hizlaló) ára nagysága szerint különbözik. A kisebb 6—12 baromfi számára, a hol a táp előhatolása kéznyomás folytán történik, 80—115 forint közt váltakozik, van azután még néhány közepes szám, miglen a legnagyobb — öt emeletes — hol 210 baromfi fér el, 1000 forintnál többre jön! Az elküldés nagyon egyszerű, mert a nagyobb szerkezeteket szét lehet szedni s így könnyebben elcsomagolni.

Nagy kérdés, vajon nem lenne-e célszerű e mechanikai hizlalást kisebb mérvben is megkísérteni, természetesen az olcsóbb szerkezetek alkalmazása mellett? mert hogy a táp minőségi s mennyiségi egyformasága az állatok gyarapodására döntő befolyást gyakorol, az eléggé ismeretes. Tán éppen a kolozsvári piac lenne a leghálásabb talaj az ily kísérlet számára, mert itt a jó baromfit mindig és szívesen veszik. —

Közlemények

a kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézetéről.

A nevezett gazdasági tanintézet 187⁷/₈-ik tanévének „Értesítője“ megjelenvén, annak adataiból a következőket emeljük ki:

I. A tanintézet szervezete s tanügyére vonatkozólag közöljük ama már különben ismert tény, hogy az intézeten 26 állami ösztöndíj és 34 szabadhely van a tanulók számára alapítva. A lefolyt és a jövő tanévben keresztül vezetetik azon berendezés, hogy ezen tanintézeten a tantárgy beosz-

tás a hazai társintézetekével megegyező leend. Tekintettel azonban Erdély különös viszonyaira, a „Borászat“ külön tantárgyul adatik elő részletesen. A hallgatók fölvételi föltételei általában megszigorítottak; jövőre azonban a VI polg. iskolai osztályt jól végzetek is ministeri rendelet szerint rendes halgatókul fölvétetnek. A tanév kezdetét veszi october hóban.

Működött az intézeten a lefolyt tanévben 11 tanár és 3 tansegéd.

A beírott tanulók száma volt 90. Ebből évközben betegség, katonaság s egyéb okok miatt elmaradt 9. Mint végzett hallgató eltávozott 23. A második félév általános előmenetelének jelzésére kiemeljük, hogy 19 tantárgyból 50 hallgatónak adatott összesen 468 érdemjegy; ebből kitünő 91, jeles 129, jó 165, elégséges 69, kevésbé elégséges 3.

Az intézet taneszközeinek értéke a múlt év végével 19751 frt 73 kr. volt, ebben az intézeti könyvtár 1307 művel 5542 frt 35 kr. értékben szerepel. Szaklap járt 45.

Az intézetben Dr. Mina János tr. vezetése alatt főmuntartott állatkóroda 61 köresetet, 22 műtétet s 6 kórbonczatani esetet tüntet fel. Új körödei istálló és bonczhelyiség építettet.

A kísérleti téren 40 kísérleti vetés és művelés áll ez idő szerint folyamatban.

A tanév végén egy nagy tanulmányi kirándulás tartott Aradmegye több jeles gazdaságába, mely kirándulás az „Értesítőben“ pontosan leíratott.

A hallgatóknak van segélyegyletük, mely az év végén 667 frt 25 kr. tőkével rendelkezett. Csak a tanárok s a hallgatók adakozásaiból gyűlt össze. Birtokos uraink jó indulatába ajánljuk ezen egyesületet.

A hallgatóknak van olvasóköriük önképzési czállal és működéssel, e körben tartott 9 rendes, 5 felolvasó ülés és egy társalgó s vitaközö estély gazdasági kérdések felett. Külön könyvtára van 200 kötettel. A kör elnöke volt Tuba Lajos tr., ki is egy drb. arany jutalmat tűzött egy gazdasági kérdés kidolgozására; a kérdésre, mely az istállóztatás leírásában állott, beérkezett egy sikerült munka, melynek szerzője Ruisz Gyula III. éves tanuló volt. A kör járatott önjerején 4 lapot, ingyen kapott 4 lapot s az intézeti szaklapokat használhatta. Évét 81 frt 16 kr. pénzmaradvánnyal zárta be.

Az intézeti tüzoltó-egyletnek volt 58 tagja s működött ez évben Kolozsvárt 3 tüzesetnél. Télen az egyesületben felolvasásokat tartottak Dr. Bartha János, Dr. Salamon József, Heigel József, s Gamauf Vilmos főparancsnok. Új beszerzései voltak az egyesületnek egy 1220 frtos fecskendő s egy 120 frtos tömlőkocsi. Az egyesület, — sajnos — azon adományokból, mik a kolozsvári tüzoltó-egyletbe befolytak mit sem kap, pedig szerelvényei s eszközei mindig a kolozsvári égéseknél romlanak!

— A tanintézeten van még a tanítóképezdei növendékek számára egy gazdasági tanfolyam berendezve, melyben a képezde III. éves halgatóiból ez évben 20-an nyertek gazdasági oktatást.

A tanév július hó 31-én bezáratván, az erd. gazd. egyesület jutalomdíjainak ugyanekkori kiosztásáról lapunk múlt számában már szólottunk.

II. Az intézet gazdasága, kertje, szőlőjére nézve az „Értesítő“ szintén kimerítő adatokat közöl, melyből kivonjuk a következőket:

Az intézettel kapcsolatban mintegy 750 holdas gazdaság áll, mely azonban a jövő tavaszon esik át a tagosításra s csak akkor indíthatja meg rajta az intézet teljesen okszerű gazdálkodását. Különben az intézet addig is igensokat tett gazdasága emelésére s javítására; mert ott, hol 7 évvel ezelőtt elvadult, elhagyott helyek voltak, az átművelt terület holdja 20 hect. repczt és 15 hect. búzát stb. megterem.

Állattenyésztési ágaiiban a szarvasmarha, juh és sertés szerepelnek.

A szarvasmarhatenyésztés céljául a tejhasznouvétele szolgál. A műrczvolgyi s hazai tehének tejelésének eredményei közlőlvék, melyekre visszatérünk más alkalommal.

A juhászatban a főanyagot az erdélyi, most már angol kosokkal keresztezett fajta képezi, melynek eredménye pecuniaris tekintetben az, hogy a gyapju a közönségesnél 6—8 frrtal magasabb árakon is biztos vevőkre talál. Juhászatában készül a tanulók betanítása mellett a már Erdélyen kívül is ismert „monostori sajt“, miből egy nyáron 6—7 mmázsa állítatik elő. Tananyagul szolgálnak még merinó s egyéb fajták.

Sertésenyésztésében a kis-jenői fajta a főanyag s mellette tananyagul a szalontai is tartatik néhány példányban. Hízalás is folytattatik.

Főntartjuk magunknak, hogy később a gazdaságról részletesebb vázlatot adhassunk.

Az intézet kerttelepei ma már szép képet mutatnak. Ugy bő tanulmányi, valamint értékesítési anyagot is nyújtanak. A kertészetről évenként külön katalógus adatik ki. Nagy telep van itt még a kosárfonásra alkalmas nemes fűzfákból, melyek innét a ország minden részébe elterjesztettek.

A intézeti szőlő, ugy a szőlőfajok bemutatására, valamint a művelési módok gyakorlására szolgál.

Van még az intézetnek méhészete is kellő fölszeréssel.

III. Különös intézkedések az intézet érdekében.

A tanintézet felett rendelkező nm. földművelés-, ipar- s kereskedelemügyi m. kir. ministerium figyelemmel kísérvén az intézet ügymenetét, szükségleteit s az intézet iránt érdeklődők nyilatkozatait, s óhajait: ujabban az intézetet meglátogatott Kenessey Kálmán min. oszt. tanácsos ur jelenlétében folytatott tanácskozások és értekezletek eredményéül oly intézkedéseket rendelt el, melyek hivatva vannak az intézet ügyeinek előnyös fejlesztésére s a felmerülő kívánalmak kielégítésére.

— Ilyenekül emelhető ki először is azon intézkedés, mely a tanulóknak kiválólag a gyakorlati irányban való foglalkozását czélozza, oly tanrend megállapítása által, mely az elméleti oktatás mellett mentől több időt biztosítson a gyakorlati foglalkozásoknak. S e részben kiemelhetjük, hogy míg a hazai társintézeteken a gyakorlati érfolyamban az elméleti oktatások félévanként és hetenként 10—15 órát igényelnek, addig itt a téli félévben 7 órát, a nyári félévben csupán 2 órát vonnak el hetenként a gyakorlati foglalkozásoktól.

— A II. és III-ad éves folyamokban intézkedés tétetett a gyakorlati vizsgák tartására, azaz minden oly tantárgynak, melynek gyakorlati részei vannak, szóbeli vizsgáján kívül a hallgatók tartoznak elsajátított gyakorlati ismereteiket sajátkezűleg végzendő műveletekkel is bemutatni.

— A borászat és pinczegazdaságban szerzendő gyakorlat elsajátítására intézkedés tétetett egy pinczének az intézeti épületekben leendő fölszerelése iránt, melyben a saját termésű vagy e czélra veendő boroknak kezelését a tanulók a tanár vezetése alatt, önmaguk sajátkezűleg eszközöndik.

— Intézkedés tétetett a rétöntözés és alagesövezés bemutatása iránt, a mennyiben a nmlgu ministerium Kvassay Jenő kulturmérnököt utasította az intézet meglátogatására és itt rétöntözés s alagesövezés czéljából teendő fölvételekre.

— Az intézeti eddigi tehénállomány pedig az allgauri fajtával rendeltetett föleseréltetni.

Midőn ezek mellett megemlítjük még azt, hogy a nmlgu ministerium az erd. gazd. együletnek az intézet felett fölügyeletre jogot adott; továbbá, hogy a tanulók felvételi föltételeit és rend és fegyelmi szabályait megszigorittatni elrendelte: nyíltan látható, hogy nem maradtak figyelmen kívül a nmlgu ministerium részéről azon óhajok, melyek az intézet fejlesztése érdekében fölmerültek.

— ó.

Az érdiószegi vinczellér-képezdei vizsga.

Az érdiószegi m. kir. vinczellér-képezdei közvizsga Gábor József igazgató ur vezetése alatt folyó augustus hó 3-ik napján tartatván meg, a képezdei ifjak mintegy huszan vizsga alatt és tanulmányaik legtöbb részében nagy előmenetelt, szép sikert láttattak. Kár, hogy a hallgatók s műlátók, mint még soha, oly csekély számmal voltak.

A reggeli 9 óra után megindított vizsgán az egy éves tanulók az igazgató ur által feltett kérdésekre a tanulmány czélját, élőfáknak s kivált gyümölcsfáknak a gazdaságban szükséges voltát, a fák tenyészlelékeit, a nevelő elemek, a talaj s a trágya befolyását, ezeknek a helyi minőség szerint s a növényzet szükségletéhez képest készítettése módját, a fák különféle szaporítása, nemesítése, termővé tétele, ifjítása, haszonhozó fenntartása módját terjedelmesen és igen tanulságosan fejtegetve adták elő. Majd a két éves s már iskolavégző tanítványok folytatták az előadást a fák metszéséről, idomításáról, különféle redély s más műalaku fakészítéséről; melynek gyakorlati eredménye a tanintézet udvarán, a kastélykertben, a faiskolában számos és nagyszerű műalkotásokban szemlélhető.

A fakertészetről — a szőlészet mellőzésével — feladatuk szerint a borászatra lérték át az ifjak, érdekesen, tanulságosan beszéltek a szüretelési előkészületekről, a penészes, ecetes s az új hordók tisztázási módjáról, a borjavításról s kiválólag a Chaptal, Gall és Petiőt szerinti borjavítás és nagy haszonnal járó szaporítás módjáról. Ezzel délután egy óraker véget ért az elméleti vizsga.

Délután 3 óraker Krémer Fülöp pinczemester vezetése alatt a belső pinczénél a hordóknak gőz által miként tisztítása, a boroknak mikénti üvegezése, dugózása s a horszav kifejtése,

mennyiségének meghatározási módja volt gyakorlatilag előmutatva. Ezután a szőlőhegy alatti faiskola, feljebb a szőlőtelep szemléltetett meg, végül a pincze értékes tartalma, a különféle fajborok lettek ismertetve.

A faiskolában az eladható csemeték, oltványok nagy szaporulata, ezrei tömege nem mindenkinek tűnik fel a miatt, mert azok tábláit mindenfelől a legszebb művészi alkotású fák övezik s ezek, most kivált, gyümölcsessel terheltlen a figyelmet egészen magokra vonják. A legszebb gyümölcsökkel ékesen itt egy nagyszerű füzéres szárnyas fa, odább asztalt, kehelyt, lantot, koronát stb. ábrázoló, majd a tulajdonos Gróf nevét mutató idomítás kelt bámulatot. S ez alakzatok oly tökélyre vive, milyenek messze nem találhatnánk párját, milyen a bécsi világkiállításon sem igen volt szemlélhető.

A szőlőtelepnek legszebb, legtanuságosabb része az, hol a különféle fajszőlők külön sorokban, — mintaként — különböző kezelés módot, más más vidéki szokás szerint vagy a faj termesztéséhez képest sima, rövid, csapos metszést, szálvesszőzést, karikázást, hoibrenkolást stb. láttattak, melyeket a derék igazgató ur magyarázva mutogatott az öt követőknek.

A vizsga innepélyes berekesztésére maradt borizelés ismertetésénél már a jeles szakképzett pinczemestert illeti az érdem, s a kitünő borkezelés minden dicsősége, kinek intézkedéséből különféle jónál jobb gallizált, juhifark, tramini, ortliebi, rajnai riesling stb. borok jöttek izelés alá, többnyire kiváló jellemes, s mindannyi közül, mint győző a zamatos rajnai riesling bor emelkedik fel az első helyre.

Alkonyatkor jó kedélylyel, derült arccal, egyszersmind az intézet haszna, a tényezők érdemének nyilvános elismerése mellett oszlott szét az egész napi vizsgán meleg érdeklődést tanusított kis társaság.

Ezzel igénytelen soraimat be is rekeszhetném, azonban az éremnek két oldala van, s egyiket ha láttuk, kívánunk reá fordítani a másikra is; úgy egy tanintézeti vizsga kellékeinek lehet és van is látott és nem látott, de látni kívánt oldala, s ha előbbiről szoltunk, nem felesleges pár szóval utóbbiról is megemlékezni, a mutatkozó hiánynak más alkalommal inkább pótolthatatása végett.

Ugyanis, ha valaki gondolt arra, hogy egy tanintézet így az érdiőszegi, mi czölből áll fenn s mire van utalva s ha gondolt arra, hogy a közvizsgának az évi tanulmányt bármi kicsiben vissza kell tükrözni: nem lehet nem kérdeni az érdiőszegi vinczellér-képezde vizsgája után, hát a segédtanár, számtan, mértan, természettan, helyesírás, könyvviteltan, borászati tájrajz stb. tantárgyaival hol maradt? A segédtanár Morágyi István ur mindig jelen volt a vizsgán s mint különben is szorgalmáról s jó készültégéről ismert tanár úgy látszott csak alkalomra várt, hogy tanítása sikerét ő is felmutathassa, de más tantárgyak mellett az egy napra szorított és későn kezdett vizsgán arra nem jutott neki tér, idő.

E kívül lemaradt egyik legfontosabb szak, a szőlészeti szaktan előadása is; azért, ha valaki — mint többször megtörtént — a közvizsgáni elmélete s gyakorlati productiója után akart volna gazdaságába értelmes és ügyes szőlőművest, keze-

lőt kiszemelni, közelebbi alkalommal ugyan nem ért volna célzt; nem, mert a mi kevés történt e tekintetben a szőlőművészs s más műveletmódoknak a szőlőhegyen felmutatásával, ez is nem a tanulók, hanem az igazgató ur által sétaközben történt. Időrovídség miatt hasonló hiány, hogy egy másik fontos szak, a szőlő, a gyümölcsfajok ismertetése s az ajánlatosbak, a tenyésztési méltóbbak kijelzése is elmaradt. Az effőlet kiválóan óhajtvá várja a haladás barátja.

Minélfogva kívánatos lehet jövőre, vagy megbövitni — legalább a reggeli órák felhasználásával — a közvizsga idejét, vagy rövidebb időhöz kötve és vázlatosabban, nem mint most a fakertészet órákig tartó részletezésével történt, adatni elő egy-egy tantárgy fontosabb részét; hogy így minden tanerő utáni és minden tantárgybóli készültég nagyjából legalább az érdeklődő közönség által is észlelhető, bírálható lenne.

Ugy szinte kívánatos az is, hogy a tauteremben a falak körül több sorral, nagy számban elhelyezett érdekes taneszközök, szőlőművelési alak, szüreti sajtó s többféle gépminták, faj szőlő és gyümölcs színezett ábrái, faalakítási, nemesítési minták, kertészeti, kosárkötési s más műeszközök, vegyészeti, mértani, természetani stb. tárgygyűjtemény ne nyugodnának vizsga alkalmával álló helyükön megfejtellen talányként a látogató előtt, hanem a vizsgatevő növendék — mint a gyakorlatra minden harczi eszközökkel felszerelve lévő katona — ezek kezelése mellett, azzal magyarázóbbá, érdekesbé, tanulságosabbá téve, tartaná szaktani előadásait.

Kívánatos mindez, nem azért, mintha az érintett tárgyak mellőztével az intézeti növendékek készültégében kétkedni kellene; ezek jó készültégéről elég meggyőzőn tanuskodnak a gyakorlati téren gyümölcsözésben látható nagyszerű eredmények s a minden tanuló birtokában meglevő s épen vizsga alkalmával szerényen félre tett, saját készültégü nemesítési, szőlőművelési, faalakzati stb. rajz s faragott minták, tantárgy leiratok; hanem kívánatos a helyi körülménnyel, a czél, a tanítási iránnyal s talán a képességgel is nem eléggé ismeretes vizsgalátogatóknak alapos ismeret birtokába juttatása s így a jó véleménynek minden oldalról megnyerése, a kivított eredményhez méltó közfigyelemmel nagyobb részvétre bírása végett.

E szempontból jól tenné az igen jeles szakképzettségű igazgató ur, ha köz vagy zárvizsga alkalmával — miként egy jó módu, vendégszerető háziasszony, a ki nagyobb vendégeskedés alkalmával nemcsak a rendesen szokott napi eledelt, hanem mindent, a mi jót, izletest, tetszöt a gazdasszonyi tudomány kiállíthat, tálaltatja fel — ekként ő is minden nagyobb érdekü tantárgynak úgy elméletileg hallatná, mint gyakorlatilag láttatná vendéglátóbb, tanusagosb részét. Ekkor ez lehetne az érem fénylőbb oldala.

Nagy-Várad, 1878 aug. 10-én. **Gobóczy Károly.**

A henger feladata.

Gazdasági eszközeink közt a hengernek is nagy szerepe van. Nem oly régi eszköz ugyan, mint az eke és borona, mert ezeket már az ő korban is használták, de nincs is még annyira

elterjedve, a mint ezt megérdemelné; noha sok tekintetben a talajnak előkészítéséhez éppen annyira szükséges, mint a többi e célra használt gazdasági eszközök. Előre haladott gazdaságokban azonban már mai nap a henger nem hiányzik s a talaj okszerű előkészítésénél, elkerülhetlen eszköznek tekintik.

Becsét a hengernek sokoldalú haszna emeli; munkáját más eszközzel végezni alig sikerül. Tekintve azon sok célt, mely részint egyidejűleg, részint bizonyos időközökben ismételt használata által elérik, tekintve továbbá munkájának eredményét, — ha t. i. helyes időben s a talajnak kellő nedvességi fokában alkalmaztatott; — bátran azt mondhatjuk, hogy az eke és borona nem elégséges a talajnak minden tekintetben tökéletes megműveléséhez, hanem ehhez még a henger is szükséges.

A henger feladatai a következők:

1. Rögök felaprózása. Akár milyen jó legyen valamely eke, az általa lemetszett földszelét soha sem porhanyítottat úgy a mint azt kívánjuk; rendszeren maradnak egyes nagyobb rögök. Csak a könnyű, homokos és egyúttal száraz talajban kikerülhető ezen hátrány; más talajnemeknél, különösen, ha túl nedvesek vagy túlszárazak, az említett baj kikerülhetlen. A rögök elaprózására rendszeren borona használtatik, de a borona nem annyira porlaszt, mint vág s csak igen sebesen vontatva képes lökés vagy ütés által a rögöt porlasztani. Ily esetben a henger alkalmazása van helyén, mert a henger, hengergő mozgása és súlya által nyomást gyakorolván a rögökre, azokat elporlasztja.

2. Lehet a hengerrel talajt rónázni. A talajnak rónázása szántás után semmiféle eszközzel nem eszközölhető oly tökéletesen, mint a hengerrel. Eredetileg talán csak is e célra használtatott s fontossága, e munkát tekintve, figyelemre méltó; mert a talajnak rónázásától, — különösen sorvetőgépek alkalmazásánál — függ nagy részben a vetés sikere, minthogy csak rónázott talajon lehetséges a vetőmagnak egyenletes elosztása és kéntelése.

3. Használtatik a henger a föld összenyomására. Nedvesebb vidékeken s kötött talaj mellett, a talajnak hengerezése kevésbé fontos, de szárazabb vidéken s könnyű talajoknál nagy fontossággal bír s sokszor csak akkor sikerül a vetés, ha a laza talaj összenyomatott s ez által nedvessége visszatartott. Hatása e tekintetben legnagyobb akkor, ha a föld kevésbé nyirkos s nehezebb hengert használunk.

4. Feladata a hengernek az egyenetlenségek kiegyenlítése a nedves réteken. Ezen célra legalkalmasabbak a középnehézségű hengerek; az igen nehéz henger elegendő ellentállásra nem találván a talajba nyomul. Középnehézségű s különösen vashengerek alkalmasak még:

5. Hosszu, szalmás trágyának alátakarítására. E célra ugyan közönségesen boronát használnak, de előnyösebb s henger azért, mert a borona fogával a trágyát a talajból kitépi, a trágya a borona fogai körül tekerődik s ezáltal a borona megdugul, míg a henger a trágyát a talajhoz nyomja. E célra fahengerek nem célszerűek, mert a trágya azokra tapad s a gyakori tisztogatás a munkát hátráltatja.

6. Hasznos eszköz a henger a kikelt növények meghengerezésére is, különösen laza talajon, ez által a talajba nyomtatnak s így könnyebben gyökerezhetnek. Ezen eljárás leginkább indokolt, ha a növények a fagy által a talajból kiemeltek.

7. Használni lehet a hengert bár kisebb eredménnyel rovarok pusztítására. Így Angolhonban a vetéseket éjnek idején keresztben hengerezik azon célból, hogy a néha nagy mennyiségben előforduló vetési csigákat pusztítsák.

A mint a fentebbiekből látható: a henger haszna és alkalmazása igen sok oldalú lehet, de óvatosságot és ügyeletet igényel, minden körülmények tekintetbe veendő, ha haszon helyett kárt vallani nem akarunk. A hengert csak is szára z időben szabad használni, nedves időjárásor hengerezés után, különösen kötöttebb talajokon, kéreg képződik, mely a növények kikelését s a levegőnek behatását a talajba akadályozza.

Nedves talajon a hengerezés azért is bajos, mert a föld a hengerhez tapad s ezáltal különösen a közvetlen ezelőtt történt vetésre károsan hathat. Csak homokos, tözeges talajon lehet hengert alkalmazni akkor is, a midőn a talaj nyirkos. Nem nagy sikere van azonban akkor sem, ha a rögök nagyok és már igen megkeményedtek, mert egyrészt a henger nem lévén képes azokat elporlasztani, csak a talajba nyomja.

Nedves években legcélszerűbb a hengert nem használni.

Értelmes és gondolkodó gazda kezében tehát a henger igen jó eredményeket hozhat létre; okszerűtlenül alkalmazva, tetemes kárt okozhat.

x.

Új hordók előkészítése.

A tölgyfa sok csersavat tartalmaz, mely keserű és fanyar ízű; ha egy új hordóba bort öntünk, rozsz ize lesz, sőt élvezetre nem is alkalmas. E célból szükséges a csersavat kiszívni — kilugozni — mely eljárás a következő:

Az új hordót forróvízzel kiforrázzuk; ha több és nagy hordókat kell előkészíteni, igen ajánlható és célszerű viz helyett gőzt használni. Miután egyszer jól kiforráztuk hordónkat: megtöltjük hideg vízzel és úgy tartjuk, a vizet több ízben változtatván. Ekként a hideg víz is sok csersavat magába vesz. A hordóáztatásra használt s időnként kibocsátott viz kezdetben zavaros; tovább mindinkább tisztul, mi annak a jele, hogy már kevesebb csersav van a hordó dongáiban. Vegyi úton olykor megvizsgáljuk a hordóbeli viz csersav-tartalmát, mely úgy történik: egy hosszukás próba üvegcékbe (keskeny pohárba) a vizgálandó vízből egy keveset kitöltvén, vasgálicz oldatot elegyítünk hozzá. Sok csersavtartalmu vízben azonnal erős fekete üledék képződik, minél tisztább a víz, annál kevésbé mutatkozik a fekete szín, mely hasonlít a híg fekete tentához.

Bármennyire mossuk is azonban hideg vízzel hordónkat, marad még benne csersav és ezért még más eljárást is kell követnünk, hogy új hordónk a bor felvételére, kár nélkül, alkalmassá váljék. Konyhasót forró vízben oldunk fel és pedig 5 vedernyi (1 akó) térfogatra 66 grammot számítva. Ezen oldatot forrón a hordóba öntjük, befojtjuk és minden oldalra jól

össze-vissza forgatjuk, hogy a sós víz mindenik részt érintse. Ekkor egyik fenekére felállítjuk és 1 óráig így marad, azután újra ide s tova gurítjuk, másik fenekére állítjuk és ezt 5—6-szor ismétljük. Végre a sós vizet kibocsájtjuk és hideggel helyettesítjük.

Ez után a hordóba forró új bort, vagy régi zavaros bort öntünk s jól megforgatjuk vagy pedig mustot töltünk bele és ezt forni engedjük benne. Lehet borseprüt is 3—4 hétig benne tartani, ez is kiszívja a még hátralévő cersavát.

A francziák meggyővelet forráznak és ezen forrázatot használják a hordók kilugozására, mire azután még tiszta borsszettel kiegészítik.

Legjobb a fennebb előadott mód szerint forró vizet vagy gőzt használni, mert ezáltal a cersav és más oldható részek a fából tökéletesen kilugoztatnak.

Rösler Károly.

Házi szárnyasok haszna.

A házi szárnyasok tenyésztése leginkább a tyúkokra szorítkozik, mert ezek képviselik e tekintetben a legnevezetesebb és legelterjedtebb fogyasztási anyagot. A kutyán kívül egyetlen állatot sem ismerünk, mely az embert úgy követte volna, minden égtájrán mint a tyúk.

Mint forró égővi állat, az embert nemcsak a mérsékelt éghajlatban nem hagyta el, hanem a hideg éjszakon is hű társként követte, pedig ott fűtött aklokban tenyésztetik s mégis elég jövedelmezőnek bizonyul; áthajózott a tengereken s az Újvilágban is, izletes húst és tápláló tojást szolgáltat a szegények és gazdagok asztalára; a hegyek és síkság lakója, boldog és boldogtalan, szegény és gazdag udvara tyúk nélkül alig képzelhető.

A tyúkok tenyésztésére fordított csekély fáradság több alakban térül meg. Nevezetes ételmi cikket képeznek tojásaik. Alig ismerünk a természetben oly tárgyat, melyben a táplálkozáshoz szükséges anyagok oly helyes összetételben és arányban léteznének, mint a tojásnál. Millió és millió kilogrammra rug a szárnyasok húsa, mely kereskedésbe hozva a paloták és kunyhók lakóinak izletes falatot nyújt. És ha meg akarunk győződni, mily nevezetes kereskedelmi cikket képez a csirke és tojás, akkor nem szükséges a nagy városok vásárait látogatni, hanem megügyelni hány majorság- és tojászedő kofa járja hazánk minden tájékát.

Mindezekkel szemben különös némelyeknek azon pauasza, hogy a házi szárnyasok, illetőleg a tyúkok tenyésztése a gazdaságoknak hasznát nem hoz.*) Ha elhagyjuk a tenyésztés okszerű terét, akkor az állattenyésztés bármely ágazata e hibába fog esni.

Mily nagyszerű zavar- és kétségbeejtő állapotba jutnának a főzőkanalak nagy mesterei vagyis a szakácsok és szakácsnők, ha finomabb ételek készítéséhez elegendő tojással

*) Ide mutat az erdélyi szászok közmondás: „Wer arm will werden und weisz nicht wie, der halte nur viel Federvieh.“

nem rendelkeznének? mit mivelnének vendégszerető gazdaszonyaink, ha nem volna udvarukban izletes húst adó csirkéjük?

A tudomány és vegytan nagyszerű fejlettsége daczára, még nem ismerünk oly anyagot, mely a tojásfehérnyét pótolhatná.

Az állattenyésztés ez ágazatának szakszerű üzése nem hozhat kárt a tyúkok tulajdonosára.

Talán sehohsem tenyésztetik a tyúk oly nagy mennyiségben, mint Franciaországban. Ugyanonnét alig hihető tojás- és csirkemennyiség szállítatik az ország fővárosába Párisba és Angliába.

Megbízható statisztikai kimutatás szerint, volna Franciaországban 47 millió tyúk, melyek után 6800 millió tojás származnék.

A párisi központi árucsarnokban eladatott (1873.) 240 millió tojás, 5½ m. tyúk, 1 m. rucza, 670,000 lúd, 427,000 pulyka és 1½ m. galamb. 1871-ben Franciaországból Angliába szállítottott 522 millió tojás 1,265,484 font sterling értékben.

A majorság tenyésztéséből tehát nagy összegek folynak bn és segítik a népet vagyonosodni. Az élő szárnyasok szükséglete és kereslete napról-napra fokozódik, az ipusztria és mivelődés terjedtével pedig nem lehet annyi tojást termelni, melynek vevője fogyasztója ne kerülne.

Csak 50 kgr. tojásfehérnye készítéshez 14,400 font tojás szükségesetetik.

Ujabb időben Magyar- és Horváthországból nagy mennyiségű tojás szállítatik külföldre, leginkább Angliába. Nem volna felesleges statisztikai adatokkal rendelkezni, melyek haladásunkat s kivitelünk mennyiségét jeleznék. Utóbbi azonban még oly csekély, hogy kevés fáradsággal és vállalkozó szellemmel legalább megtízszerezésnék.

Kiszámíthatlan azon hús- és tojásmennyiség, melyet a tenyésztők maguk fogyasztanak el s nem is csoda; falu, puszták és tanyai lakosok vajmi ritkán jutnak nyár idején marhahúshoz, ily helyek mézszárszéket a házi szárnyasok képezik.

Röviden elmondottak eléggé igazolják a házityúkok tenyésztésének szükségét és hasznosságát s méltán rosz gazdaszszonyoknak tartatik az, kinek udvara nincs ily vigan csevegő szárnyasokkal benépesítve.

Ébner Sándor.

A lovak megvakulásáról.

A „Gazd. Lapok“ átvéve a „Vad. és Vers. lap“-tól, érkezik a lovak megvakulásáról. A bajnak okaiul a következőket említi fel: a szembaj átörökítése, járványos szembaj, meghűtés általi szembaj, mechanikai káros behatástól származó szembaj, mely — utóbbi alatt az ellenző és az ostor czélszerűtlen használatát érti.

Ezek után bátorkodom a lótenyésztő közönséget a lovak megvakulásának még egy okára figyelmeztetni, a melynek sok szép erőteljes csikó esik áldozatul. Ezen ok a csikók rohamos növésében és az ebből következő falánkságban rejlik. A csikók a tápláléatot, a mely ilyenkor majdnem kizárólag zabból áll, falva eszik s ennek erős rágása által annyira megerőltetik az állkapcsot mozgató izmokkal összeköttetésben áll látidegeket

is, hogy végre az idegek egyike elpattan, a mi által a csikó elveszti szeme világát s csaknem értéktelenné válik. De hogyan segítsünk most e bajon? A zabot tőlük egészen vagy félrészen is elvonni s ezt szénával, avagy más takarmánnyal pótolni nem lehet, mert ezekből nem kap a csikó, teste rohamos fejlődéséhez elegendő táplálékot s így kiteszük őt megint más betegségeknek. Azonban mindennek van oka, módja. Puhítsuk meg a zabot s mindenben van segítve. Azt talán nem is lesz szükséges leírnom, hogy a zabot áztatás által puhítjuk meg legkönnyebben.*) Ha a zab 6—7 óra hosszáig áll a vízben, annyira megpuhult, hogy a csikó a legnagyobb könnyűséggel szétharaphatja. Ha tehát a zabot a reggeli etetéshez estve, a délihez reggel, az estvélihez délben áztatjuk meg, azaz etetés idején meglehetősen megpuhult.

Több dolgot szerez ez ugyan a tenyésztőnek, de azért soha sem kell tartania attól, hogy egy csikója egylátideg elpatanása által váratlanul megvakul.

Soprony, 1878 július 20.

Józsa Menyhért.

Eladó szőlővesszők.

Lapunknak 30-ik számában (sajtóhibából 20-nak szedetett) egy rövid felhívást intéztünk szőlősgazdáinkhoz, melyre következő két válasz érkezett:

1.) Gr. Teleki Géza czelemai szőlészeténél: Carbenet franc és Sauvignon fajokból 20,000 drb 50 centimeter hosszúságú dugvány, ezere á 12 frt, megrendelhető. Az ültetvény 5—6 éves. Aug. 3-ánt
Albert Elek, gazdatiszt.

2.) Nálam 4 éves, jó termésben levő Sauvignon 1000 drb. Semillion 2000 drb késajfa leendő eladó; ezere 20 frt, itt helyt Gogán-Váralján, (Erzsébetváros mellett). Aug. 3-án.

Gál József.

Vidéki gazdasági tudósítások.

Egerpatak, 1878 aug. 18-án.

A sok esős idő után valahára derült, szép meleg napok állottak be; az aratás végtelenül hosszúra nyúlt és az egész vidéken csak a hó 12-én végeztetett be, s nem bizván a kedvező idő tartóságában, már az utolsó kalangya is bé van hordva. A termés kielégítő.

Catastralis holdanként a megjetett próbacséplés szerint buza termett átlag 14 hectolitert, rozs is annyit. Zab termés, a hól viz nem állott, jónak mutatkozik, árpa kevés lesz, tengeri és burgonya kevés reménnyel biztat, a tengeri most hányja csövéit és nagy része terméketlen is marad, burgonya még a magasabb fekvésű helyeken is keveset kötött és romlásnak indult, az alantabb helyeken teljesen elpusztult.

Ha az idei termést egész összegében mérlegeljük, azon szomorú következtetésre jutunk, hogy a jelen év méltó párja lesz a múlt évnek, s ha még megemlítem, hogy a széna- és sarjatermést, a két rendbéli árvíz teljesen semmivé tette, hű képét adtam a jelen év sivárságának, méltó aggodalommal telhetünk el a jövő iránt.

Most, midőn az időjárás a gazdaságra kedvező fordulatot vett, az útcsinálással nyomorgattatunk a távol eső Nyéni hágón; községeként naponta 50—100 tenyeres munkás vonatik el a mezei munkától.

Ez már még is sok, s így volt ez az egész nyáron, mihelyt az

*) A zúzás sokkal egyszerűbb.

Szerk,

idő derülni látszott, s így lesz ez még sokáig, nem gondolják meg az illetők, hogy a mezei munka, a kedvezőtlen időjárás miatt, mennyire össze van torlóva.

Márk István.

Szász-Fencs, 1878 aug. 12-én.

Buza termés kitünő, holdja 15—18, rozs termés kielégítő, 10—12, árpa termés 12—14 hectolitert ad. Zab is jónak mutatkozik, 10—13 hectoliter várható. Kapásnövények — tengeri, burgundi répa jól állanak, jó termésre biztatnak. Krumpli termés közepes. Széna kevés és a sok esőzés folytán az is rozsz. Az esőzés folytonosan tart, a hordást nagyon megnehezíti, a szemben károsodás beállhat. Nap-szám viszony a rendesenél valamivel kedvezőbb volt, olcsóbban volt kapható.

Sz. J.

Kolozsvár, 1878 augt 21-én.

Időjárásunk nem változott, eső-esőt követ. A cséplés megállott a kalangyák megbarnultak s azokat szárítani kell. Augustus 1-től 15-ig négy napunk volt eső nélküli. A két heti csapadék 2 hüvelyk 7/10 vonal. Legnagyobb eső volt a hó 2-án, 11 7/10 vonal. Legkisebb hőmérsék 11° R. legnagyobb 23° E. uralkodó szél nyugati észak-nyugati, 16-ától kezdve az idő kiderült s azóta valahára állandó szép napfényes idő mutatkozik, csak ma és tegnap estve volt egy kis futó eső.

r. t.

Piaczi árainkat illetőleg megjegyezzük, hogy a hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy tizedrészét leütve, a maradék a gyakorlat igényeihez képest elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. buza hectoliterje 800 kr., leütve a tizedrészét, 80 krt, marad 720. kr., mint három véka, tehát 240 kr., mint egy vékának ára!

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.

Hirdetések.

2—3

Hirdetés.

(27)

A radnóthi uradalomban kisebb és nagyobb quantumban kapható

üszög- és minden idegen magtól mentes, vetőmagnak való

tisztabúza;

hectolitere a csapói vasúti állomáshoz szállítva, 7 forint o. é.

A radnóthi uradalom.

(1—3.)

Eladó búza.

(28.)

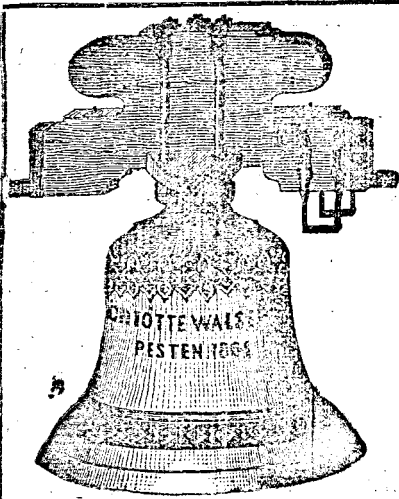
Gróf Béli Akosnál Méhesen u. p. Mocs kapható üszögmentes magnak való búza; egy hectoliter ára helyett 7 frt 50 kr; a maros ludasi vasúti állomásnál 8 frt o. é.

Gróf Béli Akos.

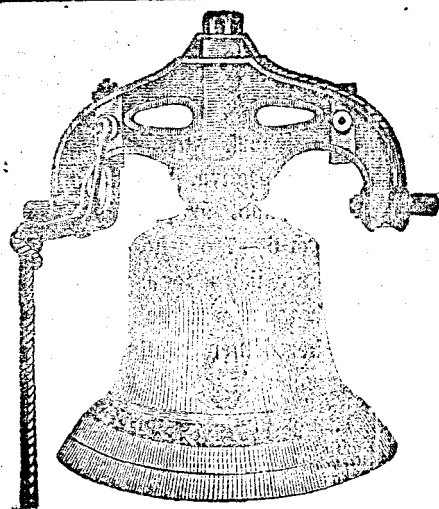
u. p. Mocs, Méhesen.

Töltő-orsók, kovács-fúvók, takaró-ponyvák, tized mérleg és súlyok.

kerül- és kézi fecskendők, tüzi vedrek, pemetek, toló- és mászó létrák

Harangok
fa és vaskalappal.
Tűzoltó szerelvények.
Borlehúzó gépek
teljesen felszerelve.
Gummi és kender tömlők, gummi köpenyek.
Szivattyus és házi kutak, azonkívül

rugany-mérga és gúttaperga áruk minden czófra, nevezetesen lapok, szellentyűk, zárkarikák, zsinórok

szerelő és javító műhelye; elvállal kutak, gépek és vízvezetések berendezését és javítását (34-52.) (3.)

WALSER FERENCZ első magyar gép- és tűzoltó szerek gyára, harang és ércöntöde Budapesten,
fiókraktár Kolozsvártt, bel-monostor utca 12. szám.

villanyos házi és szoba-táviradók, vezetékek tűzoltó egyletek részére

Piaci árak.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo	
helye	napja	szóta	buzafolyó	buza	rozsa	árpa	zab	törökbuza	szóna	szalma	tüzifa	marhabús
Á r a k r a j o z á r o k b a n												
Beszterozo												
Brassó												
Csik-Szereda												
Décs	aug. 13	540	460	320			225	510	320	100	200	32
Déva												
Erdőbetyvár												
Fogarasz												
H. Fehérvár												
Gy.-Sz.-Miklós	aug. 17	850	700	600	450		370	575	165	95		30
Kolozsvár	aug. 22	520	375	325			215	650	240	120	300	42
K.-Vásárhely												
Nagy-Enyed												
N.-Székely	aug. 20	610	510	360	450		220	600	160	90	300	40
Nagyenyed												
N.-Székely												
S.-Sz.-György												
Szamosújvár												
Sz.-Régen	aug. 15	650	475	362	357		212	662	170	100	220	28
Sz.-Udvarhely	aug. 18	650	650	550			275	675	160	40	180	28
Torda												
V.-Hunyad												

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számíthatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelő minden példón díj nélkül teljesítés szorint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tőr megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52										
	széri hirdetésnél										
	fizetendő forint										
1/15 v. egész oldal	8	24	45	85	120	160	180	200	220	260	
2/15 v. fél "	4	12	23	43	60	80	90	100	110	130	
3/15 v. negyed "	2	6	12	22	30	40	45	50	55	65	
4/15 v. nyolcad oldal	1-50	4-50	8	12	16	22	24	26	28	33	
5/15 v. tizenhatod "	1	3	4	6	8	11	12	13	14	17	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői 25% vagyis egy negyedrészt engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésakor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.